

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM*

*An Anatomy of a Terrorist Organization As Part of Nigerian National
Security: Boko Haram*

Elif TEKTAŞ**

Öz

Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan terör organizasyonları, ulus devletlerin ve vatandaşlarının güvenliğine tehdit oluşturmaya başlamıştır. Günümüzde ideolojik şiddet grupları ve faaliyetleri ulus devletin nitelikleriyle çelişmektedir. Bu çelişki, Nijerya'nın son yıllarda terör faaliyetleri nedeniyle maruz kaldığı güvenlik tehdidi üzerinde de görülmektedir. Bölgede çok sayıda terör grubu olmasına rağmen, en dikkat çeken Boko Haram'dır. Bu grup, 2009 yılından bu yana köktendinci ideolojileri kullanarak gerçekleştirdikleri terör eylemleriyle Nijerya'nın bugün en büyük güvenlik sorunlarından birini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Nijerya'nın ulusal güvenliği üzerindeki Boko Haram etkisini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Güvenlik, Afrika, Nijerya, Boko Haram, Terörizm

Abstract

Terrorist organizations, which emerged with globalization, started to pose a threat to the security of nation-states and their citizens. The existence of ideological violent groups contradicts characteristics of the nation-state. This contradiction is evident in security threat that Nigeria has exposed. Although there are numerous terrorist groups in region, one of the most notable ones is Boko Haram. This group constitutes one of the biggest security problems in Nigeria with the terrorist acts they have carried out by using fundamentalist ideologies since 2009. The purpose of this study is to discuss the impact of Boko Haram on Nigeria's national security.

Keywords: National Security, Africa, Nigeria, Boko Haram, Terrorism

* **Makale Geliş Tarihi:** 03.10.2022 **Yayına Kabul Tarihi:** 11.05.2023

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ortadoğu ve Afrika Çalışmaları Bilim Dalı, e-posta: eliftektas4@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8974-2849

GİRİŞ

Devletin temel sorumlulukları arasında vatandaşlarının can ve mal güvenliğini sağlamak ve devletin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini korumak yer almaktadır. Ancak devletin bu koruyucu işlevi, yerel ve uluslararası terörizm ve terörizmle ilgili faaliyetler tarafından tehdit edilmektedir. Özellikle küresel terörizmin hız kazanmasıyla birlikte ulusal güvenliğin, bölgesel otoritenin ve ulus-devletlerin egemenliğinin devlet aygıtları tarafından korunması arayışı yükselişe geçmiştir. Bu kapsamda, Thomas Hobbes'un da vurguladığı gibi devletin kendini ve vatandaşlarını koruyarak egemenliğinin devamlılığını sağlaması ulus-devlet tarafından garanti edilmektedir (Hobbes, 1996).

Terörizm, Nijerya tarihi için yeni bir olgu olmasa da son yıllarda ülkedeki vatandaşlara korku salmak ve şiddet uygulamak bölgesel terör örgütleri tarafından popülerlik kazanmıştır. Bununla birlikte Nijerya, farklı şekillerde ve farklı alanlarda yürütülen terör faaliyetlerine sahne olmaktadır. Bunlar; sivililerin bombalanması ve öldürülmesi, ibadethanelere, konutlara, ticari binalara, hükümet tesislerine, ulaşım yollarına ve şehir alt-yapılanmalarına saldırıları içermektedir.

Aynı zamanda terör faaliyetleri belirli kişi ve yerleri hedef alarak insanları meşru haklarından mahrum etmektedir. Bu terörist faaliyetler devlet dışı aktörler tarafından yürütülmekte ve güvenlik kurumları dâhil olmak üzere politika yapıcıları ve devlet organlarını dışlamamaktadır. Nijerya'da bu faaliyetleri gerçekleştiren birçok grup bulunmasına rağmen, en dikkat çeken grup radikal İslamcı Boko Haram'dır.

Boko Haram, Nijerya'daki siyasetin bir grup sahte Müslüman tarafından ele geçirildiğine inanan, çoğu orta sınıf ve eğitilmiş Müslüman üyelerden oluşan İslami bir gruptur. Batılılaşma nedeniyle Nijerya'nın giderek yolsuzluğa sürüklendiğine inanan grup, Şeriat yasalarıyla yönetilen

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

teokratik bir hükümet kurarak ülkedeki her türlü batılılaşmaya karşı savaşmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede köktendinci bu grup, amaçlarına ulaşma uğruna devlete-devleti ve halkı hedef aldığı gösterileriyle ülke güvenliğinin en büyük tehdidi haline gelmiştir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) son raporuna göre, hizibin ülkeye saldırmaya başladığı 2009 yılından bu yana yaklaşık 25.000 kişi öldürülmüştür (Okpaga, 2012: 77). Güvenlik sorununun tehlikeli bir şekilde artması, Nijerya halkının hayatlarını gasp ederken Nijerya'nın egemenliği ve varlığı için de tehlike oluşturmaktadır. Nijerya'yı odak noktası olarak kullanan bu çalışma, Boko Haram isyanının Nijerya ulusal güvenliğine etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. İlk olarak teorik bir çerçeve çizilerek, ulusal güvenlik kavramına genel bir bakış ortaya koymaktadır. Çalışmanın ana tezi, Boko Haram faaliyetleri ve Nijerya ulusal güvenliği arasındaki önemli ilişkiyi açığa çıkarmak üzerinedir. Bu kapsamda, Boko Haram örgütü genel hatlarıyla incelenerek faaliyetleri açıklanmaktadır.

ULUSAL GÜVENLİK KAVRAMI

"Ulusal Güvenlik" kavramının genel-geçer bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun en temel nedeni, ulusal güvenliğin doğasının bir devletten diğer devlete göre farklılık göstermesidir (Shibinya, 2018: 42). Ulusal güvenlik, ilk olarak ABD'de İkinci Dünya Savaşı'nın ardından salt bir kavram olarak değil, bir politika olarak ortaya çıkmıştır (Çelik ve Erol, 2018: 101-102). Bu politik anlayış Soğuk Savaş yıllarına gelindiğinde ise bir ideolojiye dönüşerek Batı değerlerine karşı komünizm tehlikesini ortadan kaldırmayı hedefleyecek şekilde yeniden değerlendirilmiştir (Wolfers, 1952: 483). Soğuk Savaş'ın ardından ise ulusal güvenlik kavramının tekrar tanımlanması için bazı genişletme ve derinleştirme çabaları ön plana çıkmaya başlamıştır.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Ulusal güvenlik kavramının oluşmasına yönelik ilk yaklaşım 1648 Vestfalya Anlaşması ve Weber Devleti nosyonu tarafından belirlenen ilke üzerine kurulan devlet fikriyle yakından ilgilidir (Hynes, 2007: 689). Bu bağlamda güvenlik, ulusların bölgesel koruması olan devletlerin fiziki varlığı ile bağlantılıdır. Devletin sağladığı güvenlik, ulusal güvenlik olarak adlandırılır ve ana amacı devletin uluslararası arenada varlığını sürdürebilmesidir. Realist perspektifin oluşturduğu bu bakış açısına göre vatandaşların can ve mal güvenliğini korumak, devletin birinci sorumluluğudur (Keyik ve Erol, 2019: 12-13). Hobbesiyen 'Leviathan' tezi üzerine kurulan bu sorumluluk, evrensel olarak "doğa durumundaki" "ölüm korkusuna" dayanır. Hem zayıf hem de güçlü için bu korku ve savunmasızlık durumu, devlet ile vatandaşlar arasında sosyal sözleşmeye yol açmıştır. Bu sosyal sözleşme ile devlet, kendi varlığına ve vatandaşlarının üzerindeki güvenlik tehditlerine yanıt verecek şekilde konumlandırılmıştır.

Söz konusu anlaşmadan çıkarılabilecek şey, kısmen, devletin egemenliğini korumak ve diğer yandan vatandaşların kaynaklarını yağmalayan rakip devletlerden geçimini güvence altına almaktır. Realist kuram, ulusal güvenliği bireylerin güvenliğinin toplamı olarak değerlendirerek devlet-merkezli bir güvenlik anlayışı ortaya koymuştur. Dış kaynakların oluşturduğu düşünülen tehditlerden devleti ve devletin egemenliğini korumak için askeri gücün artırılmasına odaklanmışlardır. Ulusal güvenlik devletin uluslararası arenada ayakta kalmasıdır. Bunu başarmak, azami korumayı sürdürmek ve diğer devletlerin, özellikle de zayıf olanların birbirlerine hükmetmesini önlemek için kaynaklara erişim ve silahlanma gerektirir (Baylis, 2008: 496).

Liberal düşünürler, realist kuramın aksine devlet merkezli güvenlik anlayışına karşı çıkmışlardır. 21. yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle devletlerin sadece ticaret ve siyasi etkileşimle değil, karşılıklı güvenlik bağımlılıkları yoluyla da iç içe geçtiğini savunmaktadırlar. Bu bakış açısıyla

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

liberaller, ulusal güvenliği yalnızca devletin hayatta kalmasını sağlamanın bir yolu, yani devlet-merkezli olarak değil, aynı zamanda devletin belirli liberal, ahlaki ve demokratik özelliklerini de korumanın bir yolu olarak görmüşlerdir. Savaşın yıkıcılığının anlaşılmasıyla, kuvvete son çare olarak başvurulması gerektiğine inanan liberaller için ulusal güvenliği sağlamanın en temel yolu dünya aktörlerinin işbirliği yapmasıdır. Uluslararası hukuk normları ve kurallarına uyulduğu takdirde, kolektif güvenin inşa edilebileceğini savunmuşlardır (Dunne, 2009: 107). Ancak liberalizmin İkinci Dünya Savaşı'nı engelleyecek başarıyı elde edememesi, uluslararası arenadaki güvenlik anlayışının değişmesine neden olmuştur.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana güvenlik kavramını yeniden tanımlamak için birkaç girişimde bulunulmuştur. Güvenlik kavramını devletler düzeyinden toplumlara ve bireylere, askeri konulardan askeri olmayan konulara derinleştirme ve genişletme çabaları ön plana çıkmaya başlamıştır (Buzan, 1997: 9). 1990'lı yıllarda popülerleşmeye başlayan Kopenhag Okulu, dönemin değişmeye başlayan güvenlik anlayışını hayati şekilde etkilemiştir.

Kopenhag Okulu'nun önde gelen isimlerinden Barry Buzan, güvenliğin tartışmaya açık ve muğlak bir kavram olduğunu ileri sürmektedir (Buzan, 1997: 9). Wolfers ise güvenliği, nesnel bir değere yönelik tehdit yoksunluğu ve öznel olarak, o değerlerin saldırıya uğrayabileceği korkusunun yoksunluğu olarak tanımlamaktadır (Wolfers, 1952). Güvenlik tanımlamasında yaşanan tartışmalara rağmen, güvenliğin en genel tanımı temel değerlere karşı tehdit yoksunluğu olarak tanımlanabilir. Kopenhag Okulu'na göre güvenlik kavramından bahsedilebilmesi için, bir "tehdidin" varlığı zorunludur (Rychnovská, 2014: 12).

Güvenlik çalışmalarındaki bu paradigma kayması, tarihsel olarak ulusal güvenliğin devlet, rejim ve toprak güvenliği ile olan ilişkisinden diğer analiz birimleriyle olan etkileşimlerine doğru kaymasına neden olmuştur (Güdül, 2008). Böylece ulusal güvenlik sadece ülkenin askeri savunmasını

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

değil, aynı zamanda iç istikrar, sosyoekonomik kalkınma, güvenlik organlarını kullanarak oluşturulmuş makamlar tarafından ülkenin can, mal ve ekonomik kaynaklarının korunmasını da içerecek şekilde tanımlama eğilimi ortaya çıkmıştır. Ulusal güvenliği sağlamak için bir ulusun ekonomik güvenliğe, enerji güvenliğine ve çevre güvenliğine sahip olması gerekir. Güvenlik tehditleri, yalnızca diğer ulus devletler gibi geleneksel düşmanları değil, aynı zamanda şiddet kullanan devlet dışı aktörleri, narkotik kartelleri, çok uluslu şirketleri ve sivil toplum kuruluşlarını da içerir.

Ulusal güvenliğin, devletin egemenliğini, ulusal sınırlarının dokunulmazlığını, iç ve dış tehditlere karşı bireysel ve toplu savunma hakkını içerdiğine şüphe yoktur (Güdül, 2010). Ancak devlet, yalnızca kendi altında örgütlenen insanların toplamı, ortak bir egemen siyasi topluluğa ait olma bilincine sahip olduğunda, eşit siyasi özgürlükten, insan haklarından, ekonomik fırsatlardan yararlandığında ve devlet kendi gelişiminde bağımsızlığı sağlayabildiğinde güvenlidir.

Bu yaklaşımın argümanı, vatandaşlarına hem iç hem de dış alanda güvenliği sağlamanın devletin rolü olduğudur. Yerel düzeyde devlet, vatandaşlarına yaşamı güvence altına alan ekonomik, toplumsal, kültürel, çevresel ve eğitimsel koşullar yaratmalıdır. Uluslararası düzeyde devlet, vatandaşlarını dış güçlerin olası zararlarına karşı savunmalıdır (Buzan, 1997: 9). Söz konusu yaklaşım ne kadar kapsamlı olursa olsun, güvenlik çalışmaları için zorunlu olan ekonomik, toplumsal, kültürel ve psikolojik konuları ihmal etmektedir. Sonuç olarak, ulusal güvenlik kavramını tanımlamak, özellikle de “şimdiye kadar geliştirdiğimiz ve devam ettirebildiğimiz en yüksek siyasi düzenin biçimi olan devletler uyum içinde bir arada var olamıyor gibi görünüyorken” son derece hayati bir öneme sahiptir (Buzan, 1997: 9).

Buzan, yukarıda alıntılanan ifadeyi kullanarak ulusal güvenliğin temelini oluşturan iki önemli hususu vurgulamıştır: en yüksek siyasi düzen şekli ve bir arada yaşamanın zorluğu. Bilindiği gibi, temel olarak uluslararası sistem düzeninde devletler, kendi çıkarları tarafından yönetilen merkezi aktörler

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

olarak görülmektedir. Kendi özel çıkarlarının hâkim olduğunu ve başarıya ulaştığını görme niyetleri, kaçınılmaz çatışmalara ya da fırtınalı ilişkilere yol açar. Bu nedenle birbirleriyle olan ilişkilerini belirlerken devletlerarasında neyin farklılık arz ettiğinin öneminden dolayı, ulusal güvenlik kavramının genel anlamda çok da fazla anlam ifade etmesi beklenmektedir (Booth ve Vale, 1995: 291).

Bu bağlamda Arnold Wolfers, Soğuk Savaş atmosferinde kaleme aldığı "National Security as an Ambiguous Symbol" adlı makalesinde, Walter Lippmann'ın düşüncelerine başvurarak şunu vurgulamaktadır: "Bir ulus, temel değerlerini feda etmek zorunda kalmaksızın savaştan kaçınabildiği ve bir meydan okumayla karşılaştığındaysa bunları koruyarak zafere ulaşabildiği ölçüde güvendedir (Wolfers, 1952: 453). Bununla birlikte, uluslararası sistemin tüm olası özelliklerine rağmen, ortak ulusal hedef ve çıkarların varlığı, tartışılan kavramı anlamak için hayati önemdedir. Başka bir deyişle güvenlik öncelikle devletin bileşenlerini dış ve iç tehditlerden ve müdahalelerden korumak şeklinde görülmelidir (Buzan, 1997: 9).

■ EİF TEKTAŞ

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİNE GENEL BAKIŞ

Ulusal güvenliği tehdit eden durumlar kendiliğinden meydana gelmez. Dış ve iç ayaklanmalardan, devletin/vatandaşın ihtiyaç ve eylemlerinden oluşan koşullardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, ulusal güvenliğe yönelik tehditler, devletlerin ve vatandaşların hak ve ayrıcalık taleplerine yansır. Bunun bilincinde olarak, ulusal güvenliği tehdit eden kriz ve çatışmaların, ulusal güvenliği ve istikrarı korumak için devletin sağlaması ve koruması gereken insan ihtiyaçlarından kaynaklandığını söylemek kesin olacaktır.

Diğer birçok toplumda olduğu gibi, Nijerya'daki güvensizliğin temelinde bir dizi farklı faktör bulunmaktadır. Bu faktörler, dış ve iç faktörler olarak sınıflandırılmış veya gruplandırılmıştır. Nijerya'da sorun, dış kaynakların güvensizliğiyle ilgili değil, iç kaynakların güvensizliğiyle ilgilidir (Achumba vd, 2013: 21). Bu nedenle bu çalışma iç kaynaklar nedeniyle ortaya çıkan güvensizliğe odaklanmaktadır.

Nijerya, uzun yıllar süren Birleşik Krallık yönetiminden sonra, 1960 yılında bağımsızlığını kazanarak bir federasyon haline gelmiştir. 186 milyonluk nüfusuyla Afrika'nın en kalabalık nüfusuna sahip ülkesi Nijerya, 250 etnik gruptan oluşmaktadır. Sömürgecilik yıllarının ardından, milli kimlik oluşturamadan bir arada yaşamaya başlayan etnik gruplar arasında radikalleşme ve gerilimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde art arda yaşanan askeri darbeler, ülke genelinde istikrarsızlığa yol açarak etnik çatışmaların artmasına neden olmuştur. Siyasi istikrarsızlığın yanı sıra, bölgedeki zengin petrol kaynaklarına rağmen kaynak dağılımındaki eşitsizlik nedeniyle Nijerya ekonomik olarak istikrarsız bir ülke konumuna gelmiştir. Etnik gruplara ek olarak Hıristiyan ve Müslüman gruplar arasında dini bir çekişmenin de varlığı Nijerya'nın günümüzde yaşadığı ulusal güvenlik tehditlerinin temelini oluşturmaktadır (Duman ve Çelik, 2021: 81).

Dinsel şiddet ve aşırılık, dünyanın başka yerlerinde olduğu gibi, genellikle temelde yatan siyasi ve ekonomik sıkıntılarla ilişkilendirilir ve Nijerya'da devletin, siyasi ve ekonomik istikrarı sağlayamaması toplumu dini aşırılığa sürükleyen bir faktör olmuştur. Özellikle de 1980'lerde ortaya çıkan 'yeni İslamcılık' federal devletin bıraktığı boşluğu doldurmaya başlamıştır. Kit kaynaklar, güç, toprak, şeflik, yerel yönetim, konseyler, pazarların kontrolü ve şeriat üzerindeki diğer önemsiz meseleler üzerindeki iddia, Nijerya'daki gruplar arasında büyük çaplı cinayetler ve şiddet ile

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

sonuçlanmıştır. Halihazırda Nijerya'daki güvensizliğin en temel dayanakları ve destek kaynakları, genel olarak, İslam hâkimiyetindeki devletlerdekine benzer olarak dini fanatizm ve hoşgörüsüzlükten oluşmaktadır (Jackson, 2007: 392). Hıristiyan ve Müslümanlar arasında istikrarsızlığın da etkisiyle tırmanışa geçen çatışmalar, silahlı grupların ve terör faaliyetlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

Kimsenin güvende olmadığı küresel bir fenomen olan terörizm, bir kişi veya grubun, özellikle silahsız hedeflere ve mülke karşı korku, yıkım veya ölüme neden olacak şekilde kasıtlı şiddet kullanımı veya şiddet kullanma tehdidi olarak tanımlanmıştır. Bir devletteki altyapıyı, yetkili kişileri bu tür şiddet eylemlerinin arkasındaki birey veya grubun taleplerine ve beklentilerine yanıt vermeye zorlamayı amaçlar. Terörizmin Nijerya'daki ayağını ise Müslüman kesimin siyasi, sosyal ve ekonomik haklarını savunmak için devlete karşı bir isyan başlatan Boko Haram oluşturmaktadır. 2009 yılından beri Boko Haram'ın faaliyetleri nedeniyle binlerce Nijeryalı hayatını kaybetmiştir (Faluyi vd., 2019: 60).

Günümüzde de Nijerya ulusal güvenliğine yönelik en büyük tehdit olarak Boko Haram görülmektedir. Teoriler genellikle bu güvenlik tehdidini dini, sosyo-politik, ekonomik ve kültürel parametrelerle değerlendirirler de Nijerya odağında İslami fanatizmle ortaya çıkan Boko Haram tehdidinin; siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, ülke içindeki eşitsizlik, eğitime erişim eşitsizliği gibi diğer güvenlik tehditleriyle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Nijerya'nın terör faaliyetlerine karşı güvenliği sağlayamaması, demokratik değerlerin eksikliği ve kültürel/dini farklılıklardan ortaya çıkan toplumsal ayrışma ulusal güvenlik tehditlerini oluşturan parametrelerin kesin sınırlarla birbirlerinden ayıramayacağı bir durumu ortaya çıkarmıştır (Abang, 2015: 9).

Kısacası Nijerya'daki ulusal güvensizliğin nedenlerini dört faktörde değerlendirmek mümkündür. Bunlar; siyasi çatışmalar, dini/etnik güvensizlik, başarısız liderlik ve gelir eşitsizliği olarak özetlenebilir. Bu bağlamda, çalışmanın odağı olan Boko Haram'a katılım oranlarının yoksulluk, işsizlik ve yolsuzluğun daha yoğun olduğu bölgelerde yüksek olması çalışma için vurucu bir noktadır.

BOKO HARAM: İDEOLOJİ VE FAALİYETLERİ

1999 senesinden itibaren Nijerya'da demokratik bir rejim kurulup, özgür seçimler yapılmasına rağmen ulusal güvenlik konusunda bir devamlılık sağlanamamış, istikrar oluşturulamamıştır. Geçmiş yıllarda yaşanan diktatörlük yönetimi ve seri darbeler ile birlikte kontrol altında tutulmaya çalışılan radikal gruplar, demokrasinin gelmesiyle hızlıca yayılmaya başlamıştır. Boko Haram'ın ortaya çıkışı da 2000'li yılların başlarına dayanmaktadır (Duman ve Çelik, 2021).

Boko Haram, kendisine "Selefi Yönteme Göre Peygamber Efendimiz ve Cemaat-i Gelenek İnsanları" olarak çevirilen Ehl-i Sünnet ve Jama'a 'ala Minhaj as-Selef ve Cemaat Ehl-i Sünnet li Da'wah vel Cihad, "Vaiz ve Kutsal Savaş Geleneğine Sahip Halk Topluluğu" olarak tercüme edilen farklı isimler vermiştir. Aynı zamanda Nijeryalı Taliban ve Yusuffiya hareketi olarak da bilinmektedirler (Khan ve Akinola, 2019: 60). Grubun resmi adı Jama'atu Ahlis Sünne Lidda'awati Wal Cihad; yani "Peygamberin Öğretilerini Yaymaya ve Cihad'a Adanmış İnsanlar" anlamına gelmektedir.

Boko Haram takma adı, 2000'li yılların başında, Borno eyaletinin başkenti olan, hareketli kuzeydoğudaki Maiduguri şehrinde, kurucusu Muhammed Yusuf'un gerçekleştirdiği konuşmadan gelmektedir. "Batılı

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

tarzda eğitim yasaktır” anlamına gelen Boko Haram isimlendirmesi örgüt tarafından kabul edilmemektedir. Günümüzde tüm dünya tarafından bilinen bu isimlendirme, Hausa dilinde yapay anlamına gelen ‘Boko’ ve Arapça yasak anlamındaki ‘Haram’ kelimesinden gelmektedir. Muhammed Yusuf’un Nijerya’daki seküler-batılı eğitimi lanetlediği ve özellikle ülkenin kuzey bölgesindeki eğitim sistemlerini İslam dinine göre günah kabul ettiği ifadesiyle örgüte bu isim verilmiş, böylece örgütün temel ideallerinin nasıl yorumlandığı da göz önüne serilmiştir (Tavares, 2017: 75).

Boko Haram’ın kuruluş tarihi ve düşünce kökenlerinin oluşumu hakkında kesin bir yargıya varılamasa da genel olarak çıkış noktası 1990’lı yılların sonu ve 2000’li yılların başı kabul edilmektedir. Örgüt üyelerinin çoğu, Nijerya nüfusunun %30-35’ini oluşturan Hausa ve Kanuri kabilesinden gelmektedir. Grubun etki alanı ise genellikle kuzey bölgesinde yer alan Yobe, Borno ve Katsina eyaletleridir (Khan ve Akinola, 2019: 60).

2002 senesinde bir grup gencin İslam değerleri için savaşmak gerektiğini iddia etmesiyle başlayan örgütlenme, Nijerya’nın mevcut ekonomik ve siyasi durumunu da kendi lehine çevirerek bölgede popülerlik kazanmaya başlamıştır. Örgütlenme yoluyla üye toplayan grup, ideolojilerini internet aracılığıyla yaymış ve hapisten kaçmasına yardım ettiği suçluları zorla himayesi altına alarak giderek yayılmıştır. Grubun üyeleri ağırlıklı olarak işsiz ve hayata küsmüş gençlerden, işsiz veya gelir getirici bir işte çalışmayan mezunlardan ve eğitimli seçkinlerin yanı sıra toplumun önde gelen bazı üyelerinden oluşmaktadır. Boko Haram lideri Muhammed Yusuf, yoksul halk için sosyal tesisler inşa ederek, işsizliği düşürme hedefinde bulunmuştur. Ülke genelinde yaşanan fakirlik ve yolsuzluk için batı değerlerini kabul eden yönetimi suçlayan Yusuf, işsiz ve yoksul gençleri sisteme karşı örgütleyerek destek kazanmıştır. Kuzey ve güney

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

bölgelerindeki sosyo-ekonomik ve sosyo-politik farklılıklar, çoğunlukla ülkenin kuzeyinde bulunan Müslüman halkın örgütü desteklemesine neden olmuştur (Duman ve Çelik, 2021: 81).

Örgüt, Nijerya'daki Müslüman topluluklar arasındaki gelenek ve değerlere tehdit olarak gördükleri batı Batı'nın eğitimi ve devlet kurumları da dahil olmak üzere tüm Batı kültürüne karşı çıkmaktadır. Aşırı yoksulluk, yolsuzluk ve eşitsizlik gibi sorunların çözümü için şeriatın yani İslam hukukun tüm ülkede uygulanmasını hedeflemektedirler. Şayet, bu durum sağlanamazsa ülkenin kuzeyinde şeriat hukukuyla yönetilen ayrı bir İslam devletinin kurulacağı yönünde ayrılıkçı bir siyaset izleyeceklerini belirtmişlerdir. Batı kültürünü yürekten kucaklaması nedeniyle toplumun ahlaki çöküşünden yakınan Boko Haram, modern siyasi, sosyal ve ekonomik kurumların yok edilmesi çağrısında bulunmuştur (Aduloju vd., 2014: 105).

Mevzubahis çağrı göz önüne alındığında, örgütün dini motivasyonla kurulduğu ancak siyasi amaçları bulunduğu için devlet dışı aktör olarak kabul edilmesi mümkündür. Örgüt, devletin kurumlarının kültürel normlara saldırdığı gerekçesiyle Nijerya Anayasasını ve bayrağını reddetmiştir. Grubun siyasal düzene bu yaklaşımı, Selefilik anlayışı ile örtüşmektedir, Boko Haram'ın batı kültürünü reddetmesi ve İslami değerleri zorla kabul ettirmeye çalışması Selefilerin radikal görüşlerinden etkilenildiğini ortaya çıkarmaktadır (Duman ve Çelik, 2021: 81).

Boko Haram, hedeflerine ulaşmak için ilk olarak kiliseleri ve Hıristiyan okullarını bombalamaya başlamıştır. Kuzey ve güney Nijerya arasındaki eşitsizliğin artması ve devletin etnik çatışmayı durdurmada başarı yakalayamaması nedeniyle giderek destek kazanan Boko Haram daha sonra, üniversiteler dahil olmak üzere devlet kurumlarını ve polis karakollarını bombalama, İslami olmayan faaliyetlerde bulunan sivil halkı kaçırmaya ve katletme eylemlerine başlamıştır. Boko Haram isyanının

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

erken safhalarında, Nijerya hükümeti bu ayaklanmayı önemsemeyerek, zamanla ortadan kalkacak bir başkaldırı olarak değerlendirmiştir. Polis güçlerinin kuzey bölgesinde konuşlandırılmasına rağmen Boko Haram'ın şiddet eylemlerini artırması askerlerin topyekûn bir savaş niteliğinde görevlendirilmesine yol açtı. Aduloju, Nijerya hükümetinin Boko Haram tehdidine odaklanmadığı ve koordineli bir şekilde karşılık veremediği iddia edilmektedir. Ona göre, hükümet aslında güç kullanımı, yatıştırma, af ve müzakere yönelimleri arasında gidip gelmiştir (Aduloju, vd., 2014: 105).

2009 yılında, Grubun saklandığı yerlere yapılan ağır bir askeri saldırının ardından liderleri Muhammed Yusuf yakalanmış ve polis nezaretinde şüpheli bir şekilde öldürülmüştür. Yusuf'un ölümünün ardından örgütün liderliği, yardımcısı Abubakar Shekau'ya geçmiştir. Shekau'nun kişiliği ve eski liderlerinin devlet eliyle öldürülmesi sonucunda Boko Haram faaliyetleri daha saldırgan ve yıkıcı bir hale geldi. Shekau'yla birlikte örgüt, komşu ülke Kamerun, Çad, Nijer ve Mali'ye genişleyerek ulus-ötesi bir nitelik kazanmış ve Güney Afrika tarihinin en korkulan terörist grubu olarak değerlendirilmeye başlamıştır (Ogbonnaya vd., 2014: 151). Ancak Boko Haram örgütünün giderek radikalleşmesinin arkasında ilk liderlerin devlet tarafından öldürülmesi mi; yoksa Shekua Shekau'nun liderliğinin mi etkili olduğu konusu belirsizdir. Buna rağmen Muhammed Yusuf'un liderliğini yaptığı köktendinci bu örgütün Shekau ile birlikte terör örgütü haline dönüştüğü kabul edilmektedir. Tanrının öldürmemi emrettiği herkesi öldürmekten büyük zevk duyuyorum gibi açıklamalar yapan Shekua, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) uluslararası teröristler listesinde bulunmaktadır. Örgütün, bıçak ve hançer gibi silahlara ek olarak el yapımı patlayıcı ve tabanca kullanımına başlaması Nijerya'da can ve mal kaybının giderek artmasıyla sonuçlanmıştır (Khan ve Akinola, 2019: 60).

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Çalışma şekli incelendiğinde, örgütün kendi dini polisi, kabinesi ve büyük bir çiftlik oluşturmasıyla 'devlet içinde devlet' olarak değerlendirilebileceği görülmektedir. Fakir halkın Boko Haram'ın refah sunabileceği umuduyla örgütün çatısı altına girmesiyle daha fazla insanı bünyesine dahil etmiştir. En başlarda grubun mali kaynağı hakkında bilgilendirme yapılmasa da bazı üyeler örgütün eski lideri Yusuf'un Suudi Arabistan'a yaptığı hac gezisi sırasında Selefi gruplardan yardım aldığını dile getirmişlerdir. Buna ek olarak o dönemde, Nijeryalı zengin iş adamlarının örgüte bağış yaparak örgütü finansal olarak destekledikleri düşünülmektedir (Weeraratne, 2017: 634).

Stratejik olarak 2011 yılında Nijerya Emniyet Müdürlüğü'ne gerçekleştirilen bombalı saldırıya kadar örgütün faaliyetleri ülkenin kuzey doğu bölgeleriyle sınırlı kalmıştır. Mevzubahis saldırıyı, Shekau'nun 'tüm küresel kötülüklerin merkezi' olarak değerlendirdiği Birleşmiş Milletler'in (BM) Nijerya merkezinin bombalanması takip etmiştir. Bu saldırının ardından yerel ve uluslararası basın dikkatini çeken örgüt, Nijeryalı Taliban olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

2010 yılında yüzlerce sivilin öldürülmesiyle sonuçlanan yarım düzine bombalı saldırının o dönemde yaşanan etnik çatışmalar sonucunda gerçekleştirildiği düşünülse de sonradan ABD'nin Federal Soruşturma Bürosu (FBI) tarafından yürütülen soruşturmada eylemlerin Boko Haram tarafından yapıldığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine grubun artık eylemlerini devlet kurumlarından ve çalışanlarından ziyade siviller üzerine kaydıracağı dikkat çekmiştir.

2011 yılına gelindiğinde ise örgütün suikast operasyonlarının hedefi polis ve yetkililerin ötesine geçerek asıl olarak sivil halkın üzerinde yoğunlaşmıştır. Örneğin Maiduguri'de bir eczacı soygun sırasında öldürülerek grup tarafından yüklü miktarda nakit ve tıbbi malzeme ele geçirilmiştir. Saldırının ardından grubun kıdemli üyelerinden Ebu Dujana,

NİJERYA’NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

‘düşman’ ilan edilen herkesin öldürüleceğini dile getirmiştir. Bu ifadelerin üzerine eylemleri hızla artan Boko Haram, Nijerya’nın neredeyse her şehrinde, silahlı soygunlar ve infazlar gerçekleştirmeye başlamıştır.

Grup bu yolla elde ettikleri mali kaynağın rehber kabul ettikleri Kur’an’da “savaş ganimeti” olarak değerlendirildiğini ve İslami değerlere uygun olduğunu savunmaktadır. Boko Haram, batılılaşmayı reddetmesine rağmen eylemleri için Batı eğitiminin ürünü olan otomobilleri, cep telefonlarını ve bilgisayarları kullanarak duyurmaya başlamıştır. İronik bir şekilde örgüt, faaliyetlerini koordine etmek ve Batılı değerlere saldırabilmek için batının sağladığı bilgi ve iletişim teknolojisine giderek bağımlı hale gelmiştir (Khan ve Akinola, 2019: 60).

Batılı değerlerin sadece Şeriat hukukunun sağlanmasıyla yok olacağını savunan örgüt, El Kaide ve Irak ve Şam İslam Devleti (DEAŞ) gibi diğer radikal İslamcı gruplardan destek almaya başlamıştır. Örgüt üyelerinin El Kaide kamplarında eğitim gördüğü ve silah, teçhizat gibi mali destekler eldi ettiği bilinmektedir. El Kaide’nin güçlü ve popüler olduğu dönemde El Kaide ile yakınlaşan Boko Haram, silah, para ve insan desteği sağlayabilmek için El Kaide’ye bağlılık göstererek Küresel Cihat Hareketi içerisinde yer almıştır. Ancak DEAŞ’ın kurulup, yükselişe geçtiği ve El Kaide’den daha popüler hale geldiği 2015 yılından itibaren Boko Haram da yüzünü DEAŞ’a dönmüştür.

Diğer terör gruplarla iş birliği yapması ve eylemlerini Nijerya dışına taşıması sonucunda giderek güçlenen Boko Haram, 2009 yılında başladığı faaliyetleriyle yaklaşık 25.000’den fazla can kaybına neden olmuştur. Günümüzde yaklaşık 280,000 üyesi olduğu varsayılan örgüt sadece Nijerya ulusal güvenliğine tehdit olmakla kalmayıp, bölgesel ve hatta küresel bir kimlik kazanarak bugün küresel terörizmin en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir (Okpaga vd., 2012: 77).

BOKO HARAM'IN NİJERYA ULUSAL GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

Boko Haram'ın ortaya çıkışı ve yaygınlığında olduğu gibi, Nijerya'da yarattığı 'ulusal güvenlik' sorunları da akademik camiada ve politikacılar arasında tartışmalara neden olmuştur. Bazı akademisyenler Boko Haram terörünün Nijerya'daki siyasi yönetimin beceriksizliğinden kaynaklanan yoksulluğun yansıması olduğunu savunmaktadır. Bu hipoteze göre, devletin başarısızlığı nedeniyle radikal cihatçı grup Boko Haram, hükümeti devirmek ve ülkenin tamamına refah sağlayacak bir İslam devleti kurma amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu savunmanın dayanağı ise, Nijerya Ulusal İstatistik Bürosu'nun 2010 yılındaki yaşam standardı anketine dayanmaktadır. Ankete göre, Nijerya'da gelir eşitsizliği ve düşük yaşam standardı yaşayan insan yüzdesi en fazla kuzeydeki eyaletlerde görülmekteydi. Ülkedeki diğer eyaletlerle karşılaştırıldığında, Boko Haram'ın merkezini oluşturan kuzey eyaletleri, en yüksek yoksulluk oranına sahipti (Ogbonnoya vd., 2014: 151).

Karşıt görüşteki analistler ise, Boko Haram'ın faaliyetlerinin kökeninin ekonomik olmaktan çok dini değerlere dayandığını savunmaktadır. Buradaki argüman, 2000 yılında getirilen şeriat ceza sisteminin, dini manipülasyonun ve cehaletin birleşerek aşırılık yanlısı örgütlerin ortaya çıkmasının temellerini attığı yönünde olmaktadır. Bu görüş, Boko Haram'ın Nijerya'da laikliği devirme ve İslami şeriat hukukuna dayalı teokratik bir devlet kurma arayışıyla açıklanabilir (Okpaga vd., 2012: 77).

Yine de Boko Haram'ın neden olduğu ulusal güvensizliğin dini olmaktan çok siyasi olduğunu savunan akademisyenler çoğunluğu oluşturmaktadır. Dışarıdan bakıldığında, kuzeydeki çatışmalar ve silahlı tehditlerin, dini farklılıklara ve mezhepler arasındaki gerilimlere bağlı olduğu görülse de daha yakından incelendiğinde, politikanın ve hükümet kontrolünün bu çatışmalarının çoğunun birincil nedeni olduğu ortaya çıkmaktadır. Örgütün saldırılarının devleti, kurumlarını ve sivil halkı hedef almış olması bu düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

federasyonun çeşitli eyaletlerinde birkaç polis karakolu, askeri kışlalar, okullar, hükümet kurumları ve ibadethaneler saldırıya uğramıştır. Ancak 2011 yılında Abuja'daki Birleşmiş Milletler ofisine yapılan saldırı, Boko Haram'ın yarattığı çatışmaların kapsamını, yoğunluğunu ve odağını çarpıcı biçimde değiştiren yeni dinamiklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Daniel ve Kwopnan, 2018: 39).

Siyasi ya da dini nedenlere dayandırılmanın yanı sıra, Boko Haram terörü özellikle Nijerya'nın kuzey kesiminde güvensizliğin en aşırı boyutunu oluşturmaya devam etmektedir. Örgüt; üyelik, operasyon kapsamı ve işbirlikleri açısından Batı Afrika alt-bölgesini de etkileyerek sadece Nijerya ulusal güvenliğine değil, bölgesel olarak da tehdit oluşturmaktadır (Daniel ve Kwopnan, 2018: 39).

Literatürde uluslararası terörizmin küreselleşme süreci tarafından yönlendirildiği kabul edilse de terörist grupların yalnızca ulusal ve uluslararası güvenliğe karşı ortak bir meydan okuma değil, aynı zamanda, özellikle 21. yüzyılın başlangıcından bu yana, devletin koruyucu işlevini ve güç kullanma tekeli giderek uygun bir kurguya indirgenecek kadar güçlü hale gelmişlerdir. Nijerya özelinde ise bu duruma Boko Haram sebep olmaktadır (Adesoji ve Alimi, 2020: 198).

Boko Haram'ın, dikkatle planlanmış ve tanımlanmış stratejiler üzerine inşa edilen saldırgan terör eylemleriyle Nijerya'nın ulusal güvenliğine yönelik tehdidi her geçen gün ciddiyetini göstermektedir. Bu stratejiler, İslami Mağrip'teki El Kaide ve savaşın harap ettiği Somali'deki Eş Şebab gibi uluslararası Dini istismar eden gruplar alınan maddi ve ahlaki desteklerle birlikte giderek büyümüştür (Aduloji, 2014: 105).

Bahsedilen terör örgütlerinin bölgede yarattığı güvenlik sorunları Boko Haram'ın yol açtığı sorunlar ile benzerlik göstermektedir. İlk olarak hepsi cihatçı örgütlerdir ve benzer şekilde bir devleti ele geçirme amacı

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

göstermektedirler. İkinci olarak, her grup sivilleri de hedef alan benzer strateji ve taktikler kullanmaktadır. Son olarak ise, finans ve silah destekleri sayesinde etkileşime girerek birleşik bir ağ oluşturmuşlardır. Boko Haram'ın uluslararası bağlantılarını artırması ve giderek daha gelişmiş silahlara erişmesi; Nijerya ulusal güvenliğine, toprak bütünlüğüne, ulusal ekonomisine ve siyasi istikrarına karşı tehdit oluşturmaktadır.

Ulusal güvenliğini sağlamakla yükümlü Nijerya Hükümeti, Boko Haram eylemlerine karşı ilk başlarda yumuşak bir politika izlemiş olsa da özellikle Shekau'nun liderliğiyle artan şiddet ve uluslararası örgütlerle etkileşimlerin oluşmasıyla birlikte uluslararası fonlar aracılığıyla Boko Haram'a karşı savaş açmıştır. Bu bağlamda, ülkenin güvenlik güçlerinin ve istihbarat kurumlarının birleştirilmesiyle bir 'Özel Askeri Ortak Görev Gücü' kurulmuştur. Ayrıca 2013 yılında kabul edilen ve terörizm olaylarında idam cezası uygulanmasını öngören Anti-Terör Yasası da Boko Haram'la mücadele için atılan önemli adımlardan birini oluşturmaktadır. Ancak asıl başarı; Çad, Kamerun, Benin ve Nijerya katılımıyla oluşturulan "Özel Kuvvetler, Eğitim, Ekipman ve Koruma" olarak adlandırılan birlikle elde edilmiştir. Birlik, Boko Haram'a karşı vur-kaç taktiğiyle karşı koyan paralı Afrikalı askerlerden oluşturulmuştur (Tayavers, 2017: 75).

Boko Haram'ın iletişim ve istihbarat endüstrisine karşı düzenlediği saldırılar, sadece Nijerya'nın güvenlik oluşumunu değil; aynı zamanda ulusal ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiştir. Çoğunlukla ülkenin kuzey kesiminde yaşanan güvenlik sorunu, Nijerya'nın tamamını etkilemekte ve ulusal güvenlik açığı yaratmaktadır. Örgütün neden olduğu güvensizlik ve dolayısıyla ekonomik gerileme, özellikle fakir kesimlerde daha ağır hissedilmektedir. Tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak gerçekleştirildiği eyaletlerde de saldırılar yatırımların zayıflamasına neden olarak iş gücünün düşmesine yol açmıştır ve bu durum hali hazırda bulunan işsizlik sorununu daha da derinleştirmiştir. Ayrıca, tarım alanlarının tahribatı ve yatırım eksikliği nedeniyle gıda üretimi ve gıda güvenliği de olumsuz yönde etkilenmektedir (Nweke, 2021: 107).

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

Boko Haram'ın yukarıda bahsedilen benzer radikal terörist gruplarla işbirliği içerisinde olması, yalnızca küresel güvenlik için değil ulusal güvenlik için de büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Radikal fikirlerin yol açtığı tehditlere karşı savunma giderlerinin artmasıyla uzun yıllardır ekonomik olarak istikrar gösteremeyen Nijerya, var olan bütçesini de kalkınma ve refah için kullanmak yerine devletin bütünlüğünü sağlama almak için kullanmak zorunda bırakılmıştır. Bu durum üzerine Boko Haram'ın Nijerya ulusal güvenliğini, kalkınmasını ve demokratik kurumsallaşmasını tehdit eden küresel bir terör örgütü olarak değerlendirilmesi yanlış bir ifade olmamaktadır (Nweke, 2021: 107).

Boko Haram'ın terörist eylemleri sonucunda insanlar sadece hayatlarını kaybetmekle kalmamış, sağ vatandaşlar için gerekli olan sağlık harcamalarının kesilmesine neden olmuştur. İşletmelerin soyulması ve devlet kurumlarını hedef alan bombaların ardından kamu giderleri ve eğitim, ulaştırma ve hizmet harcamaları ulusal güvenlik tehlikesinin giderek artmasına neden olmuş, güvensizliğin arkasından çekilen yatırımlar bu tehdit durumunun kalıcılığını sağlamıştır. Hükümet tarafından güvenliği tekrar sağlamak için olağanüstü hal ilan edilmiş, devletin toprak üzerindeki egemenliğini zayıflatarak Boko Haram ve diğer radikal örgütlerin fırsata çevirebileceği meşruiyet eksikliğine yol açmıştır (Nweke, 2021: 107).

Boko Haram'ın faaliyetlerinden çok daha önce başlayan etnik çatışmalar ve yabancı düşmanlığı, örgütün yoksulluk ve eşitsizlik konusunda Batılı değerleri suçlaması fakir halk üzerinde bir güdülenmeye neden olmuştur. Provoke edilen halk, çoğu zaman ulus devletin ve vatandaşlarının kolektif güvenliğini baltalayan eylemlerde bulunmaya başlamış ve böylece Nijerya'nın ulusal güvenlik tehditleri arasına Boko Haram'ın körüklediği etnik düşmanlık ve bölünme de yerleşmiştir (Nweke, 2021: 107).

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Güvenlik durumunun giderek kötüleşmesiyle birlikte, askerlerin bile güvensizlik ve siyasi durum konusunda endişeleri ortaya çıkmıştır. Ülke siyasetinde etkili olduğu düşünülen yolsuzlukla birlikte, Boko Haram'a karşı savaşı ve bu savaşa yönelik motivasyon sağlayamadıklarını iddia eden askerler, polis kuvvetlerinin sağlayamadığı istikrar için göreve çağırılmayı reddetmeye başlamışlardır. Bu durum, Boko Haram mücadelesinde öncelikli olarak hükümet yolsuzluğunun önüne geçilmesi, aksi takdirde de ulusal güvenliğin sağlanamayacağını ortaya çıkarmıştır.

Boko Haram terörü nedeniyle ulusal güvenliğin sağlanamaması, doğası nedeniyle yayılcı ve çoğulcu olan terörizm kavramıyla özdeşleşmek Nijerya'nın bölgesel ve kültürel imajını zedelemektedir. Komşular başta olmak üzere bölge devletleri tarafından Nijerya "güvenlik tehdidi" ve "çatışma merkezi" olarak değerlendirilmektedir. Hükümet tarafından önüne geçilemeyen terör aktiviteleri, vatandaşların kendi güvenliklerini sağlamak için güç kullanımına yönelmesine neden olarak, var olan terörü ve isyanları artırmıştır. Siviller tarafından terörizmin cezasız bırakıldığı düşüncesi, anti-sosyal hareketlenmelere neden olmuş, ve bu durum, uyuşturucu ve hırsızlık gibi yasadışı faaliyetlerin hızla tırmanmasıyla sonuçlanmıştır.

Çatışmaların giderek yayılması, can ve mal kaybının daha fazla artmasına neden olarak teröre maruz kalan Nijeryalı vatandaşların sığınmacı olarak komşu ülkelere göç etmesine neden olmuştur. Bu açıdan bakıldığında da Boko Haram'ın yarattığı güvensizlik sınır-ötesi bir boyut kazanarak bölgesel olarak istikrarsızlık yaratmıştır. Göçler ve Boko Haram üyeleri tarafından Müslüman olmaya zorlanan kesimlerle birlikte ülkenin demografik yapısı değişmiştir. Yapılan araştırmalar, Nijerya'daki Müslüman nüfusun 20 yıl içinde ikiye katlanacağı yönündedir. Böyle bir senaryo da gittikçe güvensizlikleşen Nijerya'nın Boko Haram tarafından köktendinci fikirlerin yayılmasına olanak sağlayacak bir alana dönüşmesiyle yine ulusal güvenlik açısından bir başka tehdidi oluşturmaktadır (Abang, 2015: 9).

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

Nijerya, terörizmin yarattığı bu karışık atmosferde sınır güvenliğini kontrol edememekte böylece uyuşturucu, silah ve insan ticareti, deniz korsanlığı etkinlikleri artmaktadır. Hem bölgesel hem de ulusal güvenlik tehdidine neden olan bu akış, ekonomik kalkınma ve siyasi istikrarı daha da kırılgan bir hale getirmektedir.

Özetle Nijerya ulusal güvenliği, egemenliği ve bütünlüğü Boko Haram örgütünün terör faaliyetleri nedeniyle tehdit altındadır. Ulusal güvenlik, Nijerya devletinin yalnızca toprak bütünlüğünün tehdit altında olmaması değil, devletin ve vatandaşların ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel güvenliğinin elde edildiği; kalkınma ve eşitliğin sağlandığı bir ortamda yaratılmış olacaktır. Ancak Boko Haram tehdidi tüm bunları olanaksız kılmaktadır. Nijerya'nın uzun yıllardır maruz kaldığı yoksulluk ve istikrarsızlık bunu kendi lehine çeviren örgütün hareketleriyle giderek güvensizleşmektedir.

SONUÇ

Nijerya; siyasi çatışmalar, dini/etnik güvensizlik, başarısız liderlik ve gelir eşitsizliği nedeniyle tehlikede olan ulusal güvenliğini kontrol altına alamamışken, bu güvensizliklerin de etkisiyle ortaya çıkan Boko Haram terör örgütü bombalı saldırılar ve cinayetlerle Nijerya'da bir güvenlik krizine neden olmuştur.

Boko Haram isyanı olarak da bilinen terör faaliyetleri, 2009 yılında başlamış ve özellikle ülkenin kuzeyinde olmak üzere tüm ülkeyi etkisi altına almıştır. Örgüt, dini-inanç ve sosyal söylemleriyle birlikte Nijerya'nın ekonomik ve siyasi istikrarsızlığından muzdarip olan halktan kolaylıkla üye çekebilmiştir. Temel motivasyonları köktendinci bir devrim olsa da örgütün kamu politikasını etkilemek için şiddete ve suça başvurmasının temel nedenleri oldukça köklüdür ve mezhepçiliğin ötesindedir. Bunun nedeni, grubun saldırılarının devlete, kurumlarına ve sivil halka yönelik olmasıdır.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

216,746,934 nüfuslu Nijerya'nın Kuzey-Doğu eyaletleri Boko Haram ve faaliyetlerinin merkez üssü konumundadır. 2009 yılından bu yana bu bölgelerde intihar saldırıları, cinayetler ve çok sayıda yıkım olayları meydana gelmiştir. Bu durum binlerce can kaybına, büyük maddi hasara neden olarak ulusal güvenlik krizine neden olmuş ve bölgenin sosyo-ekonomik kalkınma beklentilerinin gerisinde kalmasına yol açmıştır. Boko Haram ve terör saldırıları Nijerya devletiyle rekabet ederek ulusal güvenliğe meydan okuyan bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Boko Haram ve eylemleri, ulusal güvenlik mekanizmalarının işleyişini bozarak oluşturduğu tehdit durumu daha da karmaşık bir yapıya sokmaktadır. Ayrıca El-Kaide gibi diğer uluslararası terörist gruplarla bağlantılar kuran Boko Haram'ın, karmaşık silahlar, askeri eğitimler ve stratejik beceriler konusunda destek bulması Nijerya ulusal güvenliği açısından olduğu kadar bölgesel ve küresel güvenlik içinde endişe vericidir.

Boko Haram tehdidine karşı, yeterli karşılığı veremeyen ve önlem alamayan Nijerya hükümeti, Boko Haram'ın yükselişini kolaylaştırmıştır. Siyasi yönetimin zayıflaması, ekonomik yoksulluk ulusal güvenliğe karşı en temel tehdidi oluştururken, Boko Haram ve faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine yardımcı olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Nijerya hükümeti, giderek şiddetini artıran Boko Haram'a karşı yalnızca tepki vermekle yetinmemelidir, terör faaliyetlerini kökten kaldıracak düzenlemeler yapmalıdır.. Bu bağlamda ilk olarak yönetimin ve vatandaşlarının hayat standartlarının yükseltilmesi; eğitim, sağlık, kültür, demokrasi reformlarıyla kalkınmanın hızlandırılması amaçlanmalıdır. Nijerya devleti ve ulusal güvenlik politikası oluşturma sürecine dahil olanlar, bu terör örgütlerinin operasyonel metodolojilerini, araçlarını ve onlardan gelen tehditleri incelemeli ve iyice anlamalıdır. Mevcut güvenlik sorunlarının çözümü için başta istihbarat olmak üzere güvenlik kurumlarının yeterli donanımına

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

sahip olması gerekecektir. Boko Haram terörünü azaltmak, yoksulluğun ve güvensizliğin önüne geçebilmek için kuzey ve güney bölgeleri arasındaki gelir eşitsizliği azaltılmalıdır. Neticede, terörizmle savaşta gerekli fon ve yardımlar için bölgesel hükümetlerle işbirliği içerisine girilmeli, küresel anlaşmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

ABANG, S. O. (2015). Boko Haram Insurgency: A Challenge on Nigerian National Security. *Public Policy and Administration Research*, 5(11), 8-14.

ACHUMBA, I. C. vd. (2013). Security Challenges in Nigeria and the Implications for Business Activities and Sustainable Development. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 4(2), 196-210.

ADULOJU, A. A. vd. (2014). Boko Haram Insurgency in North-Eastern Nigeria and its Implications for Security and Stability in West African Sub-Region. *International Journal of Development and Conflict*, 4(2), 196-210.

BAYLIS, J. (2008). The Concept of Security in International Relations. *Environmental Security and Peace*, 3, 2008, 495-502.

BOOTH, K. ve Vale, P. (1995). Security in Southern Africa: After Apartheid, beyond Realism. *Royal Institute of International Affairs*, 71(2), 285-304.

BUZAN, B. (1997). Rethinking Security After the Cold War. *Cooperation and Conflict*, 32(1), 5-28.

ÇELİK, K. E. ve EROL, M. S. (2018). Aralık 2017 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi Bağlamında ABD'nin Karadeniz Politikası ve Türkiye. *Karadeniz Araştırmaları*, 15(60), 100-123.

DANIEL, G. H. ve KWOPNAN, B. (2018). National Security Challenges and Sustainable Development in Nigeria: A Critical Analysis of the Niger Delta Region. *Global Journal of Political Science and Administration*, 6(4).

DUMAN, G. ve ÇELİK, İ. M. (2021). Afrika'nın Bölgesel Terör Sorunu: Boko Haram Üzerine Bir İnceleme. *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 9(1), 78-96.

HYNES, B. C. vd. (2007). National Security. *The International Lawyer*, 41(2), 30-53.

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

JACKSON, A. (2007). Nigeria: A Security Overview. *The Round Table*, 96, 587-603.

KEYİK, M. ve EROL, M. S. (2019). Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 12-49.

MAURICE, U. vd., (2014). Terrorism in Nigeria: Implications of Boko Haram's Movement for Security and Stability in the ECOWAS Sub-Region. *African Security Review*, 23(2), 145-160.

NWEKE, E. N. (2021). Rethinking National Security in Nigeria: Analysis of Predisposing Conditions and Prospects for Stable Polity. *Security Strategies Journal*, 7(14), 101-108.

RYCHNOVSKÁ, D. (2014). Securitization and the Power of Threat Framing. *Perspectives*, 22(2), 9-32.

OKPAGA, A. vd. (2012). Activities of Boko Haram and Insecurity Question in Nigeria. *Oman Chapter of Arabian Journal of Business and Management Review*, 1(9), 77.

TAVARES, R. A. A. (2017). Batı Afrika'da Ulusötesi Güvenlik Sorunları: Nijerya Örneği. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

FALUYİ T. vd. (2019). A Reign of Terror. In: *Boko Haram's Terrorism and the Nigerian State. Advances in African Economic, Social and Political Development*, 2019, 8(1), 57-82.

WEERARATNE, S. (2017). Theorizing the Expansion of the Boko Haram Insurgency in Nigeria. *Terrorism and Political Violence*, 29(4), 610-634.

WOLFERS, A. (1952). National Security as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly* 67(4), 481-502.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ZHİZHİ, A. S. ve OKON, E. O. (2018). Insurgence and National Security in Nigeria: A Focus on Boko Haram. American Economic&Social Review 2(1), 41-51.

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

STRUCTURED ABSTRACT

The main responsibilities of the state include ensuring the safety of the lives and property of its citizens and maintaining the territorial integrity and sovereignty of the state. However, this state's preservation function is endangered by local and international terrorism and related activities. Seeking the protection of national security, regional authority and the sovereignty of nation-states by state actors has uptrend with the acceleration of global terrorism. National security implies the sovereignty of the state, the inviolability of its borders, and the right to collective and individual defense against internal and external threats.

While considering terrorism, despite there being many organisations conducting violent actions in Nigeria, the most notable group is the radical-Islam-oriented Boko Haram which believes that Nigeria is becoming increasingly corrupt due to westernization. By establishing a theocratic administration regulated by Sharia, it seeks to combat all forms of westernization in the nation. In this context, due to its demonstrations targeting the government and the populace in order to further its objectives, this fundamentalist group has emerged as the biggest threat to national security.

Consequently, defining the concept of national security is therefore crucial, particularly in light of the fact that "states, the highest form of political order we have ever created and are able to sustain, cannot seem to coexist in harmony."

Threats to national security do not arise out of the blue. It results from internal and external turmoil, situations created by the demands and deeds of the state and its citizens. As a result, concerns to national security are reflected in the requests for rights and privileges made by nations and citizens. Knowing this, it will be clear to state that crises and conflicts that jeopardize national security are caused by societal requirements that

the state must meet and safeguard in order to preserve national stability and security. As in many other societies, a number of different factors are at the root of insecurity in Nigeria. These factors are classified or grouped as external and internal factors. In Nigeria, the problem is not with the insecurity of external resources, but rather with the insecurity of internal resources.

Four factors can be used to examine the root causes of national insecurity in Nigeria. These include political conflicts, religious and ethnic unrest, poor leadership, and income disparity. The study's startling conclusion in this regard is the high involvement rate of Boko Haram in regions with higher rates of poverty, unemployment, and corruption.

Boko Haram's establishment and origins cannot be definitively determined however, it is generally agreed that they began operating in the late 1990s and early 2000s. The organization, which was founded in 2002 after some young people asserted that it was important to defend Islamic principles, began to gather support in the region by taking advantage of Nigeria's current political and economic circumstances. The group organized to attract members, disseminated its ideas over the internet, and then slowly expanded by seizing control of the convicts it had assisted in escaping from prison.

The movement garnered support by rallying unemployed and underprivileged youth against the system, blaming the administration—which upholds western values—for the widespread poverty and corruption that existed in the nation. They aim to implement Sharia, or Islamic law, throughout the entire nation in an effort to address issues including excessive poverty, corruption, and inequality. They declared that if this problem could not be resolved, they would pursue a separatist strategy in an effort to create an independent Islamic state in the country's north that would be administered by Sharia law.

NİJERYA'NIN ULUSAL GÜVENLİĞİ KAPSAMINDA BİR TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ANATOMİSİ: BOKO HARAM

Other extreme Islamist organizations, like Al-Qaeda and the Islamic State of Iraq and the Levant (DEASH), have begun to support the organization, which contends that Western values would only vanish with the implementation of Sharia rule. It is known that members of the group got financial support in the form of weapons and equipment, as well as training in al-Qaeda camps. Boko Haram, which grew stronger as a result of cooperating with other terrorist groups and moving its activities outside of Nigeria, caused the loss of more than 25,000 lives with its activities that started in 2009. The group, which reportedly numbers approximately 280,000 members today, not only poses a threat to the security of Nigeria, but has also emerged as one of the most significant sponsors of international terrorism due to gaining a regional and even a global identity.

The significance of Boko Haram's threat to Nigeria's national security is becoming more apparent every day as a result of its violent terrorism that is based on carefully planned and defined strategies. The Nigerian government contributed to the growth of Boko Haram by failing to appropriately address the threat posed by the group and take appropriate action. Although economic destitution and the deterioration of political governance constitute the biggest threats to national security, it turns out that the situation also helps Boko Haram and its activities. Nigeria should therefore not only respond to Boko Haram, which is escalating its violence, but also implement laws that would stifle terrorist activities. In this framework, improving the standard of living for the government and its people should come first. Reforms in the areas of education, health, culture, and democracy to accelerate development should also be pursued.

The Nigerian government and others responsible for developing national security policies should research and fully comprehend the operational strategies, equipment, and risks posed by these terrorist groups. Security agencies, notably intelligence, will need to have enough

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

equipment to address the current security issues. In order to lessen the horror of Boko Haram and to minimize poverty and instability, the income imbalance between the northern and southern regions needs to be decreased. After all, in order to obtain the necessary resources and assistance in the battle against terrorism, cooperation with regional governments is required, as are international agreements.